

مقاله پژوهشی: قابلیت‌های بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران

[20.1001.1.17351723.1400.19.75.3.8](https://doi.org/10.1001.1.17351723.1400.19.75.3.8)

عباسعلی سلمانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۱۵

چکیده

دفاع از امنیت ملی ج.ا.ایران در حوزه دریا در مقابله با انواع بازیگران و تهدیدها نیازمند اقتدار و قدرتی است که منجر به بازدارندگی شود و این بازدارندگی زمانی جلوه‌گر خواهد شد که ج.ا.ایران از تمام ظرفیت‌های ملی کشور استفاده نماید. یکی از ظرفیت‌های ملی کشور، قابلیت‌های بسیج مردمی می‌باشد که می‌تواند در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران ایفای نقش نماید. تاکنون به این موضوع مهم به گونه شایسته پرداخته نشده است. این پژوهش باهدف «معرفی قابلیت‌های بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران» انجام شده است. از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی تحلیلی است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی به صورت آمیخته استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش ۸۰ نفر و تعداد نمونه آماری با استفاده از فرمول «کوکران» ۵۴ نفر تعیین شده است. پرسشنامه این پژوهش محقق‌ساخته بوده و روایی آن با محاسبه «ضریب لاوشه» حدود ۰/۹ و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹۱ مورد تأیید قرار گرفت. نتایج حاصل نشان داد که قابلیت‌های بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران در قالب چهار مؤلفه (اطلاعاتی، عملیاتی، قدرت نرم و سیادت دریایی) مورد تأیید قرار گرفت.

واژگان کلیدی: بازدارندگی، بسیج، دفاع دریایی، قدرت، ج.ا.ایران.

مقدمه

پیروزی انقلاب اسلامی، زمینه‌ساز تشکیل نهادهایی در ساختار حکومت ج.ا.ایران شد که مانند آن در تاریخ کم‌نظیر است و شاید بتوان گفت فراگیرترین و مهم‌ترین ابتکار حضرت امام^(ره) تشکیل بسیج بیست‌میلیونی مردمی برای پیشبرد حرکت و اهداف انقلاب اسلامی بوده است. حضرت امام^(ره) در پنجم آذر در جمع تعدادی از اعضای سپاه، به‌نوعی فرمان تشکیل ارتش ۲۰ میلیونی را به شرح زیر صادر کردند: «شما با یک قدرتی مواجه هستید، که اگر غفلت بشود، مملکت از بین می‌رود، غفلت نباید بکنید... قوای خودتان را مجهز بکنید... برای همه مستحب است که تیراندازی را یاد بگیرند... یک کشوری با ۲۰ میلیون جوان که دارد، باید ۲۰ میلیون تفنگدار داشته باشد، ۲۰ میلیون ارتش داشته باشد» (صحیفه امام، جلد ۱۱، ۱۱۷). بسیج به‌عنوان یکی از عوامل راهبردی در دفاع و امنیت کشور وارد عرصه اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور شد و با وقوع جنگ تحمیلی توان نظامی خود را آشکار ساخت. فرمانده معظم کل قوا^(مدظله‌العالی) در تعریف بسیج می‌فرمایند: «بسیج عبارت است از مجموعه‌ای که در آن پاک‌ترین انسان‌ها، فداکارترین و آماده به‌کارترین جوانان کشور در راه اهداف عالی این ملت و برای به‌کمال رسانیدن و به‌خوشبختی رسانیدن این کشور جمع شده‌اند» (نوروزی، ۱۳۹۱: ۱۰). و در جایی دیگر می‌فرمایند: «بی‌تردید بقای انقلاب را می‌توان بهترین ثمره وجودی بسیج و بسیجیان دانست. بسیج ابتدا به‌مثابه نیرویی در مقابل قوای نظامی بیگانه و مهاجم پدید آمد و سدی سترگ در برابر هجوم همه‌جانبه آن‌ها شد...» (امام خامنه‌ای، ۲۱/۰۸/۱۳۸۰). امروز بسیج به‌عنوان یک نیروی راهبردی می‌تواند در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران نقش قابل‌توجهی ایفا نماید.

۱. کلیات

۱-۱. بیان مسئله

ایران به لحاظ سواحل طولانی و دشمنی دریاپایه همواره موردتهدید ابرقدرت‌ها قرار داشته و دارد. فرمانده معظم کل قوا^(مدظله‌العالی) در خصوص تکلیف بودن افزایش قدرت

ناوگان تجاری ج.ا.ایران. افزایش قابلیت بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران. توسعه سازمان رزم دریایی با حضور نیروهای بسیج. افزایش قابلیت اقدامات اطلاعاتی در حوزه دفاع دریایی. افزایش ضریب سیادت دریایی ج.ا.ایران در خلیج فارس، دریای عمان و دریاهای آزاد. افزایش ضریب قدرت نرم و دفاع غیرعامل ج.ا.ایران در حوزه دریایی. افزایش قابلیت عملیاتی ج.ا.ایران در حوزه دفاع دریایی. مردمی کردن دفاع دریایی و توسعه عمق‌بخشی داخلی و خارجی ج.ا.ایران.

۱-۳. پیشینه تحقیق

(۱) «عباسعلی سلمانی» (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «ابعاد و مؤلفه‌های قدرت نیروی دریایی ج.ا.ایران در بازدارندگی» به این نتیجه می‌رسد که ابعاد بازدارندگی نیروی دریایی ج.ا.ایران در دریا عبارت‌اند از قابلیت‌های انسانی، اطلاعاتی، قدرت نرم، عملیاتی، موقعیت راهبردی و قابلیت‌های پشتیبانی.

(۲) «حسن مصطفی نژاد» (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «تعیین راه‌کاری مناسب جهت به‌کارگیری شناورهای مردمی سواحل دریای عمان در پشتیبانی از عملیات دریایی» به این نتیجه می‌رسد که به‌کارگیری انبوهی از شناورهای مردمی در عملیات دریایی باعث ترس و موجب وحشت برای دشمن می‌شود.

(۳) «حسین محمدی نجم» (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «تبیین نقش نیروهای مردمی در جنگ آینده» به این نتیجه می‌رسد که لازم است نیروهای مردمی بسیجی برای استفاده مؤثر از آنها تحت آموزش‌های لازم قرار گیرند، این نیروهای مردمی باید بتوانند از حالت تمرکز به پراکندگی و از حالت پراکندگی به تمرکز به سرعت تغییر حالت دهند.

(۴) «محمود عسگری» (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران در عرصه دریایی» به این نتیجه می‌رسد که نیروی دریایی ایران به‌مثابه پاسدار آب‌های این سرزمین، به‌خوبی از توانمندی لازم برخوردار و این توانایی، از ابزار بازدارندگی می‌باشد.

- (۲) قابلیت‌های عملیاتی بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران کدام‌اند؟
- (۳) قابلیت‌های قدرت نرم بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران کدام‌اند؟
- (۴) قابلیت‌های سیادت دریایی بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران کدام‌اند؟

۱-۶. روش تحقیق

این پژوهش با به‌کارگیری روش آمیخته در تجزیه و تحلیل به‌منظور «مشخص نمودن قابلیت‌های بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران» اجرا شده است، از لحاظ هدف کاربردی و با توجه به ماهیت موضوع، از روش توصیفی تحلیلی استفاده شده است. روش گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و میدانی بوده و از ابزار فیش‌برداری و پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شده است. چگونگی تنظیم پرسشنامه به این‌گونه بود که بعد از مطالعه ادبیات موضوع، نکات کلیدی جمع‌بندی، دسته‌بندی و کدگذاری شد. پرسشنامه برای سنجش کیفیت اثرگذاری قابلیت‌های بسیج در بازدارندگی به ۶ مؤلفه و ۴۵ گویه تنظیم شد و برای تأیید روایی در اختیار ۱۷ نفر از صاحب‌نظران قرار گرفت و در نهایت ۴ مؤلفه و ۳۱ گویه تأیید شد. مؤلفه‌ها و گویه‌ها در قالب طیف «لیکرت» پنج‌گزینه‌ای تنظیم و برای تعیین پایایی از آزمون «آلفای کرونباخ» استفاده شد و نتیجه ۰/۸۹۱ به دست آمد.

جامعه آماری این پژوهش فرماندهان، مدیران، کارشناسان و پژوهشگران سطوح عالی ستاد کل نیروهای مسلح، ارتش و سپاه می‌باشند که به‌منظور انتخاب هدفمند، ویژگی‌های زیر در نظر گرفته شد:

مدرک تحصیلی ارشد و دکترای مرتبط (۳۵ نفر ارشد و ۱۹ نفر دکترا)، سابقه تخصصی بیش از ۱۵ سال، فرماندهی و مدیریتی در سطوح راهبردی نیروهای مسلح، کارشناسان و پژوهشگران حوزه راهبردی با سابقه بیش از ۱۵ سال، متخصص در امور نیروی دریایی، حوزه بازدارندگی، سپاه و بسیج در ابعاد مختلف. با توجه به شرایط بالا، ۸۰ نفر شناسایی شدند و با استفاده از فرمول «کوکران» تعداد ۵۴ نفر انتخاب (۴۱ نفر افسر ارشد و ۱۳ نفر

استحکام آن می‌توان اطمینان یافت که هیچ قدرتی در دنیا قادر نخواهد بود که کوچک‌ترین چشم‌زخمی به کشور و انقلاب وارد کند» (امام خامنه‌ای، ۱/ ۹/ ۱۳۶۹). «بسیج، احتیاج دارد به سازماندهی مستحکم، سازماندهی باید خیلی قوی و مستحکم باشد، بدون سازماندهی نمی‌شود، ستاد قوی، سازمان‌دهی قوی، سلسله‌مراتب خوب تا برسد به بدنه، وقتی که به بدنه رسید، آن وقت طبیعت، طبیعت بسیج است» (امام خامنه‌ای، ۱۷/ ۲/ ۱۳۷۹).

۲-۲. قدرت و دفاع دریایی

۲-۲-۱. تعریف قدرت با رویکرد مردمی و دفاعی

حضرت امام^(ره) در این خصوص می‌فرمایند: «قدرت، قدرت ملت است. ارتش وقتی تکایش به این دیوار بزرگ شد، به این سد عظیم ملت شد، قدرتی پیدا می‌کند که هیچ چیز نمی‌تواند مقابل او بایستد» (صحیفه نور، جلد ۱۳: ۳۰۹). از منظر ملی قدرت عبارت است از «مجموعه توانایی‌ها و قابلیت‌های یک کشور برای نفوذ در رفتار سایر کشورها در جهت نیل به منافع ملی آن کشور» (قوم، ۱۳۷۰، ۵۸).

۲-۲-۲. دفاع و قدرت دریایی

برخی قدرت دریایی برای دفاع را دارای سه مؤلفه عمده می‌دانند، اول: ناوگان که به مجموعه یگان‌های رزمی، پشتیبانی رزمی، پروازی و عوامل پشتیبانی‌کننده و وابسته به دریا گفته می‌شود. دوم: موقعیت راهبردی دریایی و سوم: انگیزه که این مؤلفه شامل عوامل فرهنگی، اعتقادی، سیاسی، روانی و ... می‌باشد. براین مبنا قدرت دریایی را می‌توان چنین تعریف کرد:

انگیزه (موقعیت راهبردی × ناوگان) = قدرت دریایی (نائینی، ۱۳۹۶: ۵۴).

«آلفرد تایلر ماهان» آمریکایی، به نظریه قدرت دریایی اهمیت داده است. به عقیده ماهان تاریخ ملت‌هایی را که در کنار آب‌های آزاد قرار دارند در سه موضوع زیر می‌توان جستجو کرد: تولید برای مبادله، توسعه کشتیرانی به‌عنوان وسیله مبادله کالا و وجود مستعمراتی به‌عنوان وسیله مبادله که کشتیرانی را تسهیل کنند (عزتی، ۱۳۸۱: ۵۶). از نظر ماهان هفت عاملی

افتخار به بار آورد. هر جا که این روحیه بسیجی وارد شد، گره‌ها را باز کرد» (عصمتی پور، ۱۳۸۱: ۱۱۲).

۲-۳-۳. کارکرد دفاع غیرنظامی (مقابله با حوادث طبیعی)

مردم در مقابله با حوادث طبیعی و دفاع غیرنظامی می‌توانند در کنار نیروهای دولتی نقش ایفا کرده و هزینه‌های مادی و جانی را کاهش دهند و نکته بااهمیت آن، شکل اشتراک، سازماندهی، آموزش و هدایت افراد جامعه است (حجازی، ۱۳۹۵: ۳۲).

۲-۳-۴. کارکرد انتظامی و امنیتی

مردم قادرند در حفظ نظم، حفظ آرامش، حفاظت و تأمین مناطق مرزی و ... دولت‌ها را یاری نمایند (حجازی، ۱۳۹۵: ۳۲).

۲-۳-۵. کارکرد اطلاعاتی

مردم قادرند به‌عنوان عوامل اطلاعاتی و در قالب اقدامات کشف و شناسایی، تعقیب و مراقبت، پوشش اطلاعاتی و ره‌گیری، افزایش عمق و برد اطلاعاتی، توسعه منابع و عوامل اطلاعاتی، حکومت را در پیشبرد اهداف و حفظ امنیت یاری نمایند، که یکی از ابعاد باارزش سازمان‌های مردمی استفاده از مردم در مأموریت‌های مختلف اطلاعاتی است (حجازی، ۱۳۹۵: ۳۳).

۲-۳-۶. کارکرد سیاسی

شریک کردن مردم در صحنه‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، عامل ثبات سیاسی حکومت و بُعد مردمی آن است. حضور آنها در تمام صحنه‌ها از جمله دفاع از منافع ملی و سرحدات، یک مصداق بارز آن است (حجازی، ۱۳۹۵: ۳۵).

۲-۳-۷. کارکرد فرهنگی و قدرت نرم

«وقتی شما پرچمتان می‌تواند در دریاها به اهتزاز دربیاید، معنایش این است که ملت ایران، فرهنگ ملت ایران، حرف حق ملت ایران قدرت زیادی پیدا کرده و این برای دیگر ملت‌ها، الهام‌بخش است» (امام‌خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۵/۲). برخی از کارکردهای قدرت نرم عبارت‌اند

از: مردمی کردن دفاع، افزایش رعب در دشمن، عمق بخشی دفاع داخلی و غیرنظامی، جامعه پذیری دفاع دریایی، تهاجم و دفاع سایبری، افزایش مقاومت و پایداری مردم در مقابل تهدیدها و جنگ روانی دشمن، کمک به ایجاد و توسعه بستر سیاسی و حقوقی دفاع دریایی (حجازی، ۱۳۹۵: ۴۱).

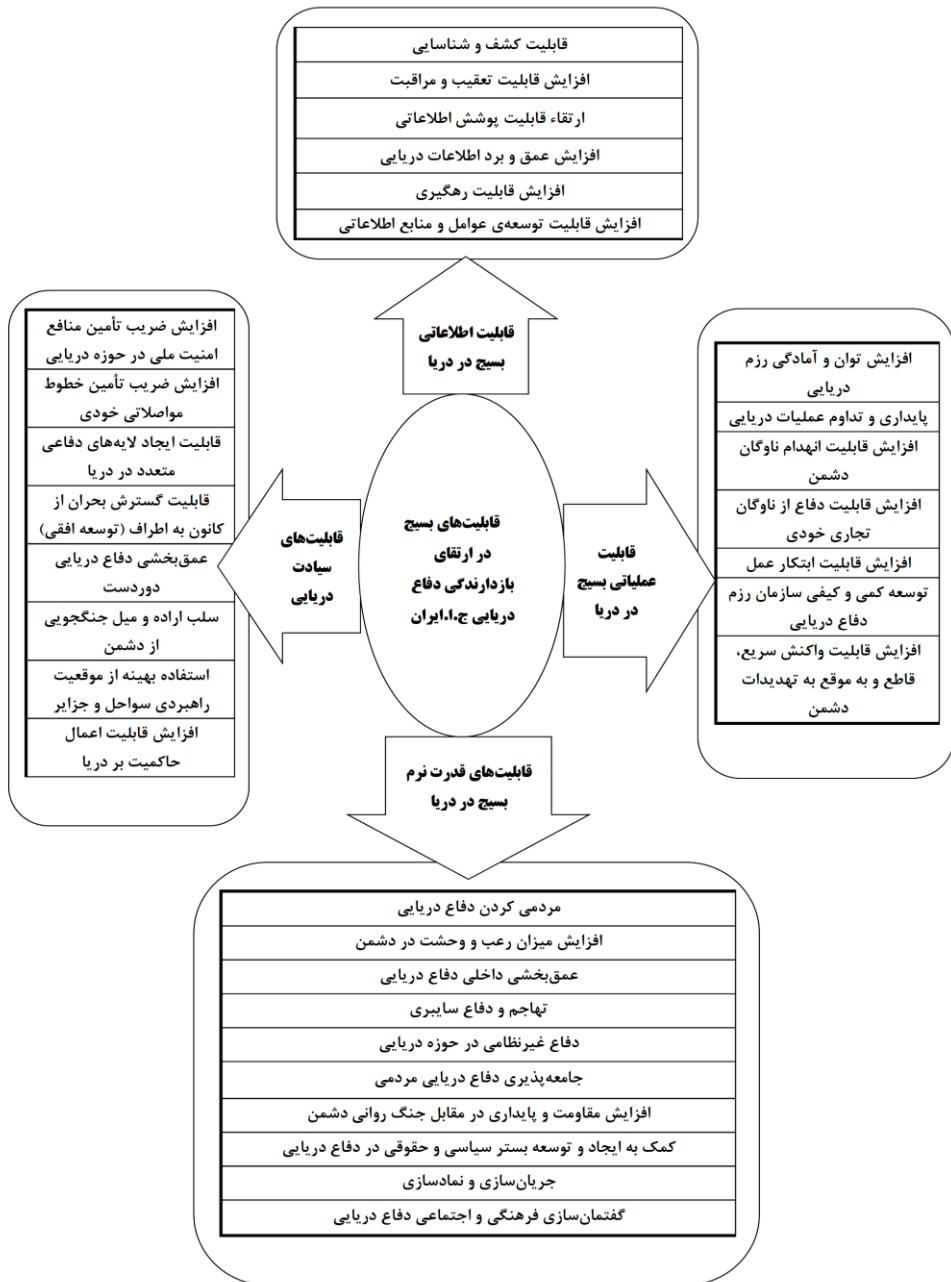
۲-۳-۸ کارکردهای اقتصادی

کمک به توسعه پایدار کشور و برخوردارای از دانش، بینش و فناوری لازم، نقش تعیین کننده ای در صحنه روابط بین الملل خواهد داشت که این نقش به خودی خود یک بازدارندگی دفاعی را نیز در پی دارد (نظامی، ۱۳۹۵: ۲۹).

۲-۴. بازدارندگی

بازدارندگی یعنی کوشش یکی، برای اعمال نفوذ در دیگری تا او را از اقدام به عملی که متضمن خسارت یا هزینه ای برای اولی است، بازدارد (رحیمی روشن، ۱۳۹۶: ۸۲). بازدارندگی، مفهومی است که در برآیند «تهدیدات» و «توان ملی»، به «امنیت ملی بدون جنگ» منجر می شود. سطوح بازدارندگی عبارت است از کاهش تهدید؛ منع تهدید و رفع تهدید، نکته اساسی در بازدارندگی این است که اگر کشوری بتواند حریف را متقاعد کند که هزینه ها و خطرات خط مشی احتمالی او در دست زدن به حمله، بیشتر از منافع اوست، خواهد توانست امنیت خود را در مقابل آن کشور تأمین کند (نوروزشاد، ۱۳۹۶: ۸۳). دفاع دریایی، به علت دارا بودن شرایط راهبردی، عملیاتی و راهکنشی (تاکتیکی)، می تواند باعث افزایش توان بازدارندگی راهبردی و گسترش فرصت های کشور در زمان صلح و ایجاد برتری های نظامی در صحنه درگیری در جنگ های احتمالی آینده شده و همچنین باعث پیروزی شود (رستمی، ۱۳۹۶: ۹). آنچه قابلیت تأمین امنیت و حاکمیت دریایی یک کشور را در آب های ملی و منطقه ای و بین المللی تضمین می کند، ابعاد و مؤلفه های بازدارندگی دریایی است (رستمی، ۱۳۹۶: ۱۳). ویژگی اصلی بازدارندگی آن است که ایجاد آن، هزینه های بسیار کمتر از

دفاع در بردارد، همچنین بازدارندگی یک راهبرد پیشگیرانه تلقی می‌شود که تحقق آن یکی از دغدغه‌های اصلی بیشتر دولت‌ها می‌باشد (عسگری، ۱۳۹۲: ۳۶).

شکل شماره (۱): الگوی مفهومی تحقیق

۳ یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل آنها

۳-۱. تجزیه و تحلیل یافته‌های استنباطی

بررسی تطابق توزیع داده‌ها

جدول شماره (۱): نتایج حاصل از آزمون کالموگروف اسمیرنوف جهت بررسی تطابق توزیع داده‌ها

ردیف	مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	مقدار Z	سطح معناداری
۱	قابلیت‌های اطلاعاتی	۴/۴۹۶	۰/۲۹۱	۱/۰۱۳	۰/۲۵۷
۲	قابلیت‌های سیادت دریایی	۴/۴۶۲	۰/۲۸۷	۰/۸۹۴	۰/۴۰۲
۳	قابلیت‌های قدرت نرم	۴/۳۶۷	۰/۳۳۸	۰/۷۳۳	۰/۶۵۶
۴	قابلیت‌های عملیاتی	۴/۳۲۵	۰/۳۶۵	۰/۷۴۸	۰/۶۳۱
	کل مؤلفه‌ها (قابلیت‌های قدرت بسیج)	۴/۴۰۹	۰/۲۲۳	۰/۶۷۲	۰/۷۵۸

نتایج جدول شماره (۱) نشان می‌دهد؛ با توجه به سطوح معناداری به‌دست آمده که همگی بیشتر از ۰/۰۵ هستند، توزیع نمونه موردبررسی نرمال بوده و در موارد مقتضی می‌بایستی از آزمون‌های پارامتریک استفاده نمود.

سؤال فرعی اول: قابلیت‌های اطلاعاتی بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی

ج.ا.ایران کدام‌اند؟

برای پاسخ به این سؤال با توجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون پارامتریک t

تک‌نمونه‌ای استفاده گردید.

جدول شماره (۲): نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای جهت بررسی قابلیت‌های اطلاعاتی به ترتیب رتبه

میانگین

مؤلفه	آماره‌ها		تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
	گروه	گروه						
قابلیت‌های اطلاعاتی	ارتقای قابلیت پوشش اطلاعاتی	۴/۷۲	۵۴	۴/۷۲	۰/۴۵۲	۲۷/۹۹۳	۵۳	۰/۰۰۰
	افزایش قابلیت توسعه عوامل و منابع اطلاعاتی	۴/۷۰	۵۴	۴/۷۰	۰/۴۶۱	۲۷/۱۶۳	۵۳	۰/۰۰۰
	افزایش قابلیت تعقیب و مراقبت	۴/۶۲	۵۴	۴/۶۲	۰/۵۲۷	۲۲/۴۰۷	۵۳	۰/۰۰۰

جدول شماره (۳): نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای جهت بررسی قابلیت‌های عملیاتی به ترتیب رتبه میانگین

مؤلفه	گویه	آماره‌ها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
قابلیت‌های عملیاتی	توسعه کمی و کیفی سازمان رزم دفاع دریایی	۴/۵۹	۵۴	۰/۴۹۶	۲۳/۵۹۷	۵۳	۰/۰۰۰	
	افزایش توان و آمادگی رزم دریایی	۴/۵۱	۵۳	۰/۵۴۱	۲۰/۱۹۵	۵۲	۰/۰۰۰	
	پایداری و تداوم عملیات دریایی	۴/۴۹	۵۳	۰/۵۰۵	۲۱/۵۰۱	۵۲	۰/۰۰۰	
	افزایش قابلیت دفاع از ناوگان تجاری خودی	۴/۴۲	۵۲	۰/۵۳۷	۱۹/۱۱۹	۵۱	۰/۰۰۰	
	افزایش قابلیت ابتکار عمل	۴/۳۹	۵۴	۰/۵۹۶	۱۷/۱۲۱	۵۳	۰/۰۰۰	
	افزایش قابلیت واکنش سریع، قاطع و به‌موقع به تهدیدات دشمن	۴/۲۹	۵۱	۰/۶۴۲	۱۴/۴۰۲	۵۰	۰/۰۰۰	
	افزایش قابلیت انهدام ناوگان دشمن	۳/۵۸	۵۰	۰/۶۴۲	۶/۳۹۱	۴۹	۰/۰۰۰	
مقدار آزمون مربع کای =		درجه آزادی = ۶		سطح معناداری = ۰/۰۰۰				
۱۰۲/۵۱۸								

نتایج جدول شماره (۳) نشان می‌دهد که با توجه به مقادیر آماره‌های t و سطوح معناداری به دست آمده که همگی کمتر از ۰/۰۵ هستند، میانگین‌های نمونه مورد بررسی، تفاوت معناداری با میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه دارند. از طرف دیگر، با توجه به اینکه میانگین‌های نمونه مورد بررسی، بزرگتر از میانگین فرضی و مورد انتظار جامعه است، می‌توان تأثیر همه گویه‌های مؤلفه قابلیت‌های عملیاتی بسیج را در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران تأیید کرد و نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون «مربع کای» (۱۰۲/۵۱۸) و همچنین سطح معناداری مندرج در جدول که کوچکتر از ۰/۰۵ است، تفاوت بین رتبه گویه‌ها معنادار می‌باشد. در میان گویه‌های مؤلفه قابلیت‌های عملیاتی، گویه «توسعه کمی و کیفی سازمان رزم دفاع دریایی» با میانگین رتبه ۴/۵۹ در رتبه اول قرار دارد همچنین سایر گویه‌ها به ترتیب اولویت در جدول قرار گرفته‌اند.

اولویت‌بندی و تعیین اهمیت هرکدام از گویه‌ها به رتبه‌بندی گویه‌های قابلیت‌های قدرت نرم پرداخته شد و نشان می‌دهد که با توجه به مقدار آزمون «مربع کای» (۸۲/۶۳۹) و همچنین سطح معناداری مندرج در جدول که کوچکتر از ۰/۰۵ است، تفاوت بین رتبه گویه‌ها معنادار می‌باشد. در میان گویه‌های مؤلفه قابلیت‌های قدرت نرم، گویه «افزایش مقاومت و پایداری در مقابل جنگ روانی دشمن» با میانگین رتبه ۴/۷۲ در رتبه اول قرار دارد همچنین سایر گویه‌ها به ترتیب اولویت در جدول قرار گرفته‌اند.

سؤال فرعی چهارم: قابلیت‌های سیادت دریایی بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع

دریایی ج.ا.ایران کدام‌اند؟

جدول شماره (۵): نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای جهت بررسی قابلیت‌های سیادت دریایی به ترتیب رتبه میانگین

مؤلفه	گویه	آماره‌ها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
	قابلیت ایجاد لایه‌های دفاعی متعدد در دریا	۵۴	۴/۶۳	۰/۴۸۷	۲۴/۵۶۸	۵۳	۰/۰۰۰	
	افزایش ضریب تأمین خطوط مواصلاتی خودی	۵۴	۴/۵۶	۰/۵۳۸	۲۱/۲۵۲	۵۳	۰/۰۰۰	
	افزایش ضریب تأمین منافع امنیت ملی در حوزه دریایی	۵۴	۴/۵۴	۰/۵۰۳	۲۲/۴۴۱	۵۳	۰/۰۰۰	
	افزایش قابلیت اعمال حاکمیت بر دریا	۵۳	۴/۴۹	۰/۵۴۱	۲۰/۰۴۱	۵۲	۰/۰۰۰	
	قابلیت گسترش بحران از کانون به اطراف (توسعه افقی)	۵۴	۴/۴۴	۰/۵۰۲	۲۱/۱۶۲	۵۳	۰/۰۰۰	
	سلب اراده و میل جنگجویی از دشمن	۵۴	۴/۴۳	۰/۵۷۰	۱۸/۳۹۲	۵۳	۰/۰۰۰	
	عمق‌بخشی دفاع دریایی دوردست	۵۲	۴/۳۱	۰/۵۰۶	۱۸/۶۲۳	۵۱	۰/۰۰۰	
	استفاده بهینه از موقعیت راهبردی سواحل و جزایر	۵۴	۴/۳۱	۰/۴۶۹	۲۰/۶۱۰	۵۳	۰/۰۰۰	
		مقدار آزمون مربع کای = ۲۱/۶۲۵		درجه آزادی = ۷		سطح معناداری = ۰/۰۰۳		

نتایج جدول شماره (۵) نشان می‌دهد که با توجه به مقادیر آماره‌های t و سطوح معناداری

به‌دست آمده که همگی کمتر از ۰/۰۵ هستند، میانگین‌های نمونه مورد بررسی، تفاوت معناداری با

ادامه با استفاده از آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی و تعیین اهمیت هرکدام از گویه‌ها به رتبه‌بندی مؤلفه‌های قابلیت‌های قدرت بسیج پرداخته شد و نشان می‌دهد با توجه به مقدار آزمون «مربع کای» (۱۲/۶۷۶) و همچنین سطح معناداری مندرج در جدول که کوچکتر از ۰/۰۵ است، تفاوت بین رتبه مؤلفه‌ها معنادار می‌باشد و می‌توان رتبه‌بندی بین مؤلفه‌ها را انجام داد؛ بنابراین در میان مؤلفه‌های قابلیت‌های بسیج، مؤلفه «قابلیت اطلاعاتی» با میانگین رتبه ۴/۴۹۶ در رتبه اول قرار دارد. همچنین سایر گویه‌ها به ترتیب اولویت در جدول قرار گرفته‌اند.

۴. نتیجه‌گیری

۴-۱. جمع‌بندی

بسیج یک نیرویی است با ویژگی‌های، مردمی، ارزشی و اعتقادی، حرفه‌گرایی، جهادی و همچنین در بعد نظامی در طول دوران دفاع مقدس توانست در کنار دیگر نیروهای نظامی در برابر ارتش بعثی مقاومت کند. بسیج دریایی، می‌تواند در قابلیت‌های اطلاعاتی، عملیاتی، قدرت نرم و سیادت دریایی در سواحل و جزایر خلیج فارس، خلیج فارس، دریای عمان و دریا‌های آزاد به ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران کمک فراوانی کند. بر اساس یافته‌های تحقیق نتایج زیر به دست می‌آید: مؤلفه‌های قابلیت‌های بسیج در ارتقای بازدارندگی دفاع دریایی ج.ا.ایران به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: قابلیت اطلاعاتی با میانگین ۴/۴۹۶ (سؤال فرعی اول)، قابلیت سیادت دریایی با میانگین ۴/۴۶۲ (سؤال فرعی چهارم) قابلیت قدرت نرم با میانگین ۴/۳۶۷ (سؤال فرعی سوم) و قابلیت عملیاتی با میانگین ۴/۳۲۵ (سؤال فرعی دوم). در مؤلفه قابلیت اطلاعاتی، «ارتقای قابلیت پوشش اطلاعاتی» با میانگین ۴/۷۲ بالاترین و «افزایش قابلیت ره‌گیری» با میانگین ۴/۰۲ کمترین اهمیت، در مؤلفه عملیاتی، «توسعه کمی و کیفی سازمان رزم دفاع دریایی» با میانگین ۴/۵۹ بالاترین و «افزایش قابلیت انهدام ناوگان دشمن» با میانگین ۳/۵۸ کمترین اهمیت، در مؤلفه قدرت نرم، «افزایش مقاومت و پایداری در مقابل جنگ روانی دشمن» با میانگین ۴/۷۲ بالاترین و «کمک به ایجاد و توسعه بستر سیاسی و حقوقی در دفاع دریایی» با میانگین ۳/۹۳ کمترین اهمیت، در مؤلفه سیادت دریایی، «قابلیت ایجاد لایه‌های دفاعی متعدد در دریا» با میانگین ۴/۶۳ بالاترین و «عمق‌بخشی دفاع دریایی دوردست» با میانگین ۴/۳۱ کمترین اهمیت را دارا می‌باشند. بنابر نتایج

این پژوهش، بسیج دریایی در قالب ۴ مؤلفه و ۳۱ گویه (شاخص) به‌عنوان مؤلفه‌ها و شاخص‌های قابلیت بسیج در بازدارندگی دفاع دریایی با میانگین ۴/۴۰۹ مورد تأیید قرار گرفت.

۴-۲. پیشنهادها

- (۱) با توجه به تجارب هشت سال دفاع مقدس و کلیدی بودن نقش بسیج در آن، «تدوین نظام جامع جذب و به‌کارگیری نیروی بسیج در نیروی دریایی»؛ در دستور کار قرار گیرد.
- (۲) نظام تربیت و آموزش بسیج دریایی در ابعاد اطلاعاتی، اقدامات سیادت دریایی، قدرت نرم و اقدامات عملیاتی تدوین گردد.
- (۳) نظام جامع تمرین‌ها و رزمایش‌های دریایی و اجرای مؤثر، مستمر، قریب به واقعیت و با حضور نیروهای بسیجی در رسته‌های تعیین‌شده به‌منظور افزایش قابلیت آنها در ابعاد تأیید شده و افزایش ارتقای بازدارندگی تدوین شود.
- (۴) طرح توسعه متوازن نیروی دریایی با به‌کارگیری نیروهای بسیج برای تأمین خطوط مواصلاتی خودی، ایجاد لایه‌های دفاعی، افزایش قابلیت اعمال حاکمیت در دریا، افزایش قابلیت واکنش سریع، قاطع و به‌موقع در مقابل هرگونه تهدید و قابلیت گسترش بحران از کانون به اطراف به‌منظور افزایش ترس و وحشت در دشمن و افزایش قابلیت بازدارندگی در دفاع دریایی تدوین گردد.
- (۵) طرح دفاع و تهاجم سایبری با به‌کارگیری نیروهای بسیجی به‌منظور پاسخگویی به تهدیدهای سایبری، ایجاد رعب و سلب اراده جنگجویی از دشمن دریاپایه تدوین شود.
- (۶) قابلیت‌های بسیج در بازدارندگی دفاع دریایی در کتب درسی درج گردد.
- (۷) طرح دفاع غیرنظامی و مردمی کردن دفاع در سواحل و جزایر برای عمق‌بخشی داخلی و افزایش مقاومت و پایداری در مقابل جنگ روانی دشمن تدوین گردد.

فهرست منابع

الف. منابع فارسی

۱. قرآن کریم.
۲. نهج البلاغه.
۳. امام خمینی ره (بی‌تا)، *صحیفه امام* جلد‌های مختلف، نرم‌افزار مجموعه آثار امام خمینی (ره)، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۴. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی). *مجموعه بیانات، تدابیر و منویات*.
۵. بریمانی، فرامرز. (۱۳۹۷)، *فراموش شده جمعیت در دفاع*، تهران، دانشگاه امام حسین (ع).
۶. پور قیومی، ایوب. (۱۳۸۸) درس‌ها و پیامدهای مقاومت مردمی در جنگ ۲۲ روزه غزه، تهران، *فصلنامه مطالعات بسیج*، سال دوازدهم، شماره ۴۴.
۷. تهامی. مجتبی. (۱۳۹۵)، *امنیت ملی، دکترین سیاست‌های دفاعی*، تهران، داغ.
۸. حجازی، سید محمد. (۱۳۹۵)، *ساختار و ابعاد امنیت ملی و نقش بسیج در آن*، (چاپ دوم) تهران، دافوس سپاه.
۹. جمشیدی، محمدحسین. (۱۳۸۰)، *مبانی و تاریخ اندیشه نظامی در ایران*، تهران، دوره عالی جنگ، چاپ آرین.
۱۰. رحیمی روشن، حسن. (۱۳۹۶)، بازدارندگی منطقه‌ای و تأمین امنیت ج.ا.ایران، *دوفصلنامه سیاست و روابط بین‌الملل*، سال اول، شماره اول.
۱۱. رستمی، علی‌اکبر. (۱۳۹۶)، *قدرت دریایی*، تهران، مرکز مطالعات دفاعی ندسا.
۱۲. سلمانی، عباسعلی. (۱۳۹۹)، واکاوی ابعاد و مؤلفه‌های قدرت نیروی دریایی ج.ا. ایران در بازدارندگی، *فصلنامه علمی آموزش علوم دریایی*، دوره ۷، شماره ۲۳.
۱۳. شیرودی، مرتضی. (۱۳۸۲)، *فلسطین و صهیونیسم*، تهران، انتشارات تحسین پژوهشکده تحقیقات اسلامی ولی فقیه در سپاه.
۱۴. عسگری، محمود. (۱۳۹۲) *بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران در عرصه دریا*، تهران، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
۱۵. عصمتی‌پور، حسین. (۱۳۸۱)، *آشنایی با بسیج*، تهران، معاونت آموزش سازمان بسیج.
۱۶. عزتی، عزت‌الله. (۱۳۸۳)، *ژئوپلیتیک*، سمت، تهران.
۱۷. قوام، عبدالعلی. (۱۳۷۰)، *اصول سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل*، تهران، سمت.
۱۸. محمدی نجم، حسین. (۱۳۹۵)، *تبیین نیروی مردمی در جنگ آینده*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دافوس سپاه.

